

Świnie puławskie – uwarunkowania kształtujące wielkość populacji w latach 1932–2007

Magdalena Szyndler-Nędza¹, Tadeusz Blicharski², Zbigniew Bajda³

¹*Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy, 32-083 Balice k. Krakowa*

²*Instytut Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN, Jastrzębiec,
ul. Postępu 1, 05-552 Wólka Kosowska*

³*Polski Związek Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej POLSUS, filia w Lublinie,
ul. Zbożowa 46, 20-810 Lublin*

Historia powstania świń rasy puławskiej zaczyna się na początku XX wieku. W tym czasie w Polsce nastąpił intensywny rozwój miast oraz przemysłu. Wzrosła liczba ciężko pracującej ludności, w związku z tym zwiększyło się zapotrzebowanie na wysokoenergetyczne produkty pochodzenia zwierzęcego. Wymagania krajowego rynku mięsnego stymulowały rozwój hodowli trzody chlewnej. Wybitni hodowcy zaczęli sprowadzać do kraju nowe rasy świń, m.in.: wielką białą angielską, Tamworth, Berkshire. Rasy te wniknęły w krajowe pogłowie świń. Występujące w tym czasie w kraju rasy prymitywne (mała polska ostroucha i polska świnia kłapoucha) zaczęto udoskonalać importowanymi rasami, co przyczyniło się do powstania krajowych ras uszlachetnionych, w tym rasy puławskiej.

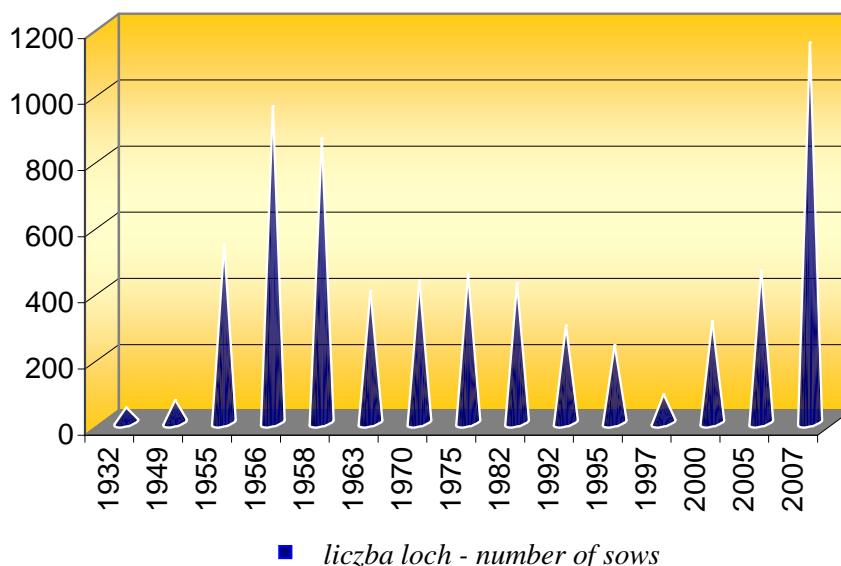
Rasa puławska została wytworzona na terenie woj. lubelskiego, w okolicy Puław i Lubartowa. Jest ona pierwszą polską rodzimą rasą świń. Oficjalnie została uznana w 1935 r. pod nazwą „rasa gołębska”, potocznie zwana „łaciatką”. Jej twórcą był prof. Z. Zabielski (1885–1974). Powstała ona w wyniku krzyżowania miejscowych świń prymitywnych z rasami Berkshire i wielką białą angielską. Były to wówczas świnię w cenionym przez producentów typie tłuszczowo-mięsnym. Szczególnie docenianymi zaletami świni gołębskiej były zdrowotność oraz bardzo dobre przystosowanie do tradycyjnych warunków chowu, zwłaszcza ży-

wienia zbożowo-ziemniaczanego (Bajda, 2000). Loszki wcześniej uzyskiwały dojrzałość płciową, a lochy wykazywały dużą sprawność rozplodową, wysoką mleczość i dobrze odchowwały mioty. Zmiany społeczno-gospodarcze zaistniałe w Polsce powojennej i związane z tym wymagania rynku, który promował świnię typu bekonowego, skłoniły hodowców do podjęcia decyzji o przekształceniu tych świń na typ bardziej mięsny. W roku 1951 zastosowano dolew krwi świń rasy wielkiej białej angielskiej w typie bekonowym i berkszyrów oraz staranny dobór do kojarzeń i ostrą selekcję. W roku tym podjęto również decyzję o zmianie nazwy ekotypu świni gołębskiej na puławską. Największe zainteresowanie hodowlą tej rasy przypada na lata 1950–1960 (wykres 1).

Jeszcze w 1960 roku lochy puławskie stanowiły 9,8% krajowego stada loch zarodowych. W latach 60. i 70. XX w. zasięg terytorialny rasy puławskiej obejmował łącznie 14 powiatów byłych województw: katowickiego, kieleckiego, lubelskiego i warszawskiego. Pod koniec lat 80. rozpoczął się etap intensywnej redukcji rasy. Zmniejszenie liczebności pogłowia świń puławskich spowodowane było przede wszystkim presją rynku wieprzowiny, na którym preferowano tusze wysokomięsne. Doprowadziło to do ograniczenia wykorzystania świń puławskich w programach produkcji żywca rzeźnego i związanej z tym likwidacji w roku 1992 jedynej hodowli wielkostadnej w Końskowoli.

W roku 1997 populacja aktywna świń rasy puławskiej liczyła zaledwie 86 loch i 10 knurów

stadnych. Była to najniższa notowana liczba zwierząt tej rasy.

Wykres 1. Liczba loch rasy puławskiej w kolejnych latach
 Fig. 1. Number of Puławska sows in successive years

Uwarunkowania przyczyniające się do zwiększenia populacji świń rasy puławskiej

Liczebność świń rasy puławskiej do lat 90. zależna była od jej popularności wśród producentów trzody chlewnej. Popularność tę kształtowała w tym czasie przede wszystkim sytuacja społeczno-gospodarcza w Polsce i zmieniające się wymagania rynku mięsnego. Przyczyniły się one do drastycznego zmniejszenia liczebności rasy puławskiej i powstania zagrożenia jej wyginięcia. W latach 1980–1990 podjęto więc działania organizacyjne zmierzające w kierunku ochrony zasobów genetycznych ras krajowych i uznania tej rasy za krajową rasę zachowawczą. Wydzielono wówczas subsydia rządowe na wspieranie rozwoju stad zachowawczych. W wyniku tych działań stan liczebny populacji został ustabilizowany, wystąpiła nawet niewielka tendencja wzrostowa. W okresie tym stada hodowlane świń rasy puławskiej utrzymywane były w 4 województwach: białkopodlaskim, lubelskim, siedleckim, i zamojskim. Jednak, utrzymująca się w kolejnych latach presja zakładów mięsnych, które premiowały tusze wysokomięsne, wpłynęła negatywnie na popu-

larność rasy puławskiej i opłacalność jej utrzymania.

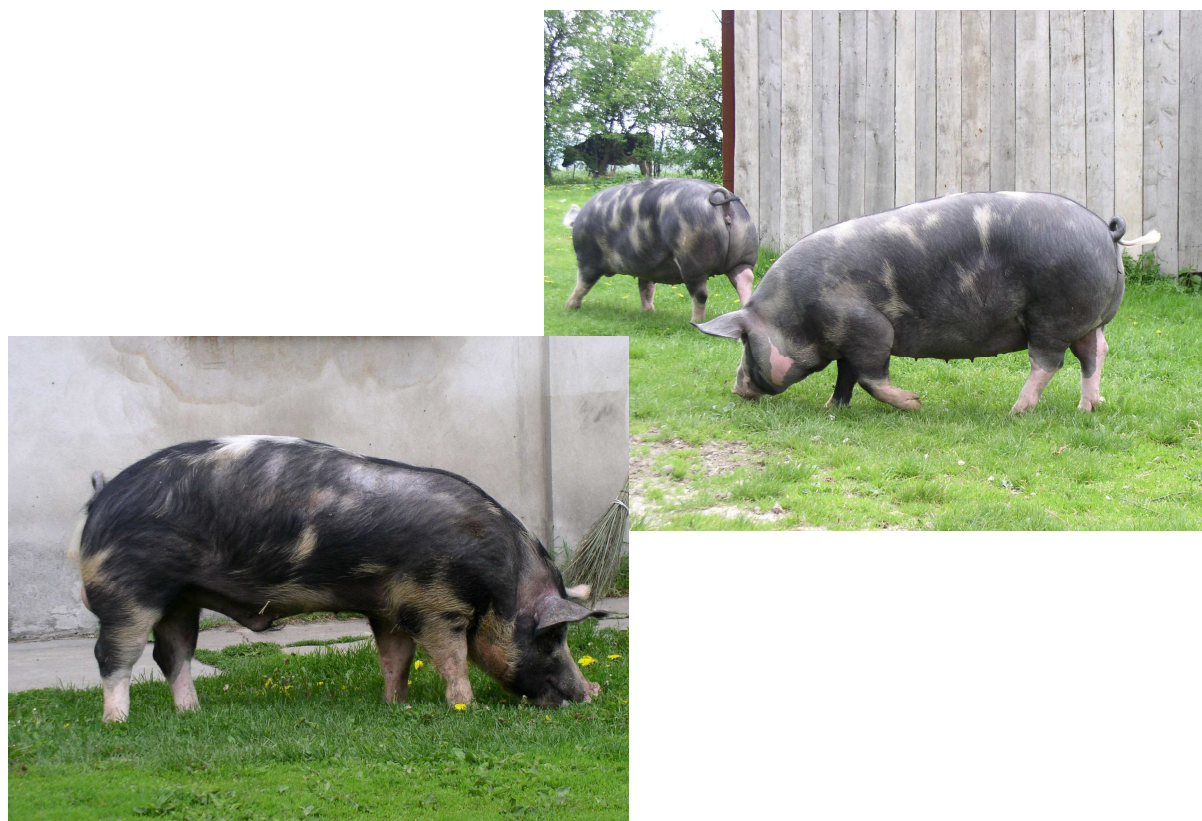
Kolejnym krokiem w kierunku ratowania rasy puławskiej było opracowanie pod koniec lat 90. programu ochrony zasobów genetycznych świń tej rasy. Został formalnie zatwierdzony przez Ministerstwo Rolnictwa w roku 2000. Celem programu ochrony było między innymi zwiększenie liczebności populacji aktywnej do stanu minimum 1500 loch wpisanych do ksiąg. W programie przewidziano również opracowanie schematów krzyżowania towarowego świń puławskich w celu wykorzystania ich cech rasowych w produkcji towarowej gospodarstw indywidualnych. Opracowanie programu pozwoliło na zwiększenie stawek wypłacanych dotacji na świnie chronione. Umożliwiło także podjęcie w latach 2005–2007 kolejnych działań polegających na wykorzystaniu środków z Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich na dofinansowanie zwierząt ras chronionych. W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 przygotowano pakiety rolno-środowiskowe, zabezpieczające wypłatę dotacji dla hodowców utrzymujących świnie ras

objętych programem ochrony zasobów genetycznych. W wyniku tych działań nastąpił intensywny wzrost zainteresowania hodowców rasami chronionymi świń. Już w połowie roku 2007 populacja aktywna świń puławskich liczyła 1150 loch stada podstawowego, a zwierzęta te utrzymywane były w 74 gospodarstwach na terenie województw lubelskiego i mazowieckiego.

Ostatnio zwrócono uwagę na dobrą jakość tusz osobników tej rasy. Tusze te charakte-

ryzują się grubą okrywą słoninową oraz bardzo dobrą jakością mięsa, predysponującą je do wykorzystania w produkcji produktów regionalnych lub tradycyjnych, w tym wyrobów trwałych, np. w typie szynek parmeńskich.

Wytwarzanie i promowanie produktów charakterystycznych dla świń puławskich może również przyczynić się do zwiększenia popularności i opłacalności chowu tej rasy.

Knur i loszki rasy puławskiej – *Puławska boar and gilts* (fot. M. Szyndler-Nędza)

Charakterystyka rasy

Świnie rasy puławskiej są to obecnie zwierzęta w typie przejściowym, pomiędzy tłuszczowo-mięsnym i mięsnym. Rasa ta charakteryzuje się wczesnym dojrzewaniem rozplodowym. Loszki osiągają zdolność rozplodową w wieku średnio 347 dni. Lochy cechują się dobrym poziomem cech użytkowości rozplodowej, w tym wysoką mlecznością i troskliwością macierzyńską. Maciory rodzą w miocie od około 9 do 12 prosiąt. Świnie tej rasy odznaczają się

szybkim tempem wzrostu (średnio 606 g dziennie) i przy masie ciała około 100 kg uzyskują mięsność na poziomie średnio 54,6% (Szyndler-Nędza i in., 2007). Tuczniaki rasy puławskiej dobrze przyrastają, także w mniej sprzyjających warunkach żywienia i utrzymania. Wprawdzie cechują się one nieco niższą mięsnością w porównaniu do ras hodowanych w Polsce, za to ich mięso ma bardzo dobrą jakość, na którą składa się odpowiednia struktura włókien mięśniowych i specyficzny układ tłuszczu międzymięśni-

wego. Parametry te decydują o marmurkowatości tkanki mięśniowej (Blicharski i in., 1999; Kondracki i in., 1991; Surdacki i in., 1990; Walkiewicz i in., 1998). Mięso to ma szczególne wartości smakowe i jakościowe. Nadaje się doskonale do wytwarzania specyficznych produktów regionalnych. Ponadto, świnię rasy puławskiej są to zwierzęta przystosowane są do trudniejszych warunków środowiskowych, co związane jest ze zwiększoną odpornością na choroby

nękające świnię ras wysokoprodukcyjnych. Występowanie tak wielu cennych z gospodarczego i hodowlanego punktu widzenia cech rasy puławskiej zawdzięcza swoim przodkom oraz odpowiedzialnie prowadzonej pracy hodowlanej, skierowanej na utrwalanie pożądanych cech.

Istotnym czynnikiem w zachowaniu zdrowotności tych świń było utrzymywanie zwierząt przez wiele pokoleń w tradycyjnych gospodarstwach rolnych.

Literatura

Bajda Z. (2000). Ocena fenotypowej i genetycznej zmienności w populacji rasowej świni puławskiej utrzymywanej w hodowli zachowawczej. Rozpr. dokt., AR Lublin.

Blicharski T., Ostrowski A. (1999). Zależność między poziomem tłuszczu śródmięśniowego a niektórymi cechami jakości tuszy i mięsa u świń. Mat. konf. nauk.: Nowoczesne metody hodowli i produkcji świń. Balice, ss. 25–33.

Kondracki S., Żebrowski Z. (1991). Zawartość tłuszczu w mięśni najdłuższym grzbietu tuczników ras puławskiej i polskiej białej zwiśtoucej ubijanych przy masie ciała od 90 do 140 kg. Roczn. Nauk. Zoot., 18, 1-2: 141–149.

Surdacki Z., Stasiak A., Wielbo E., Lecyk K., Burdzanowski J., Kamyk P. (1990). Ocena tuczna i rzeźna oraz jakość mięsa mieszańców ras puławskiej i wielkiej białej polskiej. Ann. UMCS, EE, VIII: 71–77.

Szyndler-Nęcza M., Luciński P., Bajda Z. (2007). Ochrona zasobów genetycznych świń ras rodzimych – stan hodowli i wyniki oceny. Wyd. własne IZ-PIB, Kraków, ss. 3–14.

Walkiewicz A., Wielbo E., Matyka S., Babicz M. (1998). Analysis on chemical composition variation and technological quality of meat and fat of porkers of differentiated fleshiness. Pol. J. Food Nutr. Sci., 7/48, 4 (S): 284–288.

PUŁAWSKA PIG -- FACTORS AFFECTING THE POPULATION SIZE IN 1932 – 2007

Summary

The Puławska breed, created in the Lubelskie province, is the first native breed of pigs in Poland. It was officially recognized in 1935 as the Gołębska breed. It was created by Prof. Z. Zabielski (1885–1974), who crossed local primitive breeds with Berkshire and English Large White breeds.

Socio-economic changes in post-war Poland and the associated requirements of the market, which gave preference to bacon-type pigs, have encouraged breeders to make these animals more characteristic of the meat-type pigs. A degree of bacon-type English Large White and Berkshire pig blood was added. Animals were carefully selected for mating and subjected to rigorous selection. The name of the pig's ecotype was changed to Puławska. Puławska breeding was most popular in the period 1950–1960.

In the years 1980–1990, organizational efforts were undertaken to conserve the genetic resources of Polish breeds and to recognize Puławska pigs as a domestic conservation breed. In 2000, a programme for the genetic resources conservation of the Puławska pig was developed, one of its aims being to increase the active population to at least 1500 sows recorded in herd-books. During 2005–2007, efforts were made to use funds from the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) for financing animals of protected breeds. As part of the Rural Development Plan for 2007–2013, agri-environmental packages were prepared to ensure that breeders of pigs included in the genetic resources conservation programme receive the subsidies. These efforts increased the interest of breeders in protected pig breeds.

The carcasses of Puławska pigs are characterized by thick backfat cover and very good meat quality, which makes them suitable for making traditional regional products.